

Ammattiosaamisen näyttöjen vaikuttavuus ammatillisen oppilaitoksen toimintaan toimielimen puheenjohtajan näkökulmasta

---

Leena Nummelin
Koulutusjohtaja, KTM
Omnia
leena.nummelin@omnia.fi

Tiivistelmä

Artikkelissa luodaan katsaus ammattiosaamisen näyttöjen käyttöön ottamiseen ja niiden vaikutukseen koskien ammatillista koulutusta. Näyttöjen käytänteitä ja niiden kehittymistä tarkastellaan Omnian ammattiopistossa, tarkastelu sisältää kytkentöjä myös Omnian laatujärjestelmiin.

Avainsanat: *ammattiosaaminen, näyttö, vaikuttavuus, ammatillinen oppilaitos*

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastelen ammattiosaamisen näyttöjen vaikutusta Omnian ammattiopiston toimintaan Ammattiosaamisen toimikunnan puheenjohtajan näkökulmasta. Jätän aikuisten näyttötutkinnot kokonaan tämän artikkelin ulkopuolelle. Arvioinnilla tarkoitetaan sekä opiskelijan oppimistulosten ar-

viointia (engl. assessment) että seurannan ja valvonnan osalta koulutuksen arviointia (engl. evaluation) (ks. esim. Rökköläinen, 2011). Tarkastelussa käytän uudistettujen tutkinnon perusteiden mukaista terminologiaa.

Ammattiosaamisen näytöt ovat suuri pedagoginen haaste.

Ammattikoulutuksessa tapahtui suuri muutos 1.8.2006 alkaen, jolloin ammatillisten tutkinnon osien pakolliseksi arviointimenetelmäksi tuli ammattiosaamisen näytöt (L 601/2005). Koulutuksen arviointineuvoston kansallisen arvioinnin mukaan ”Ammattiosaamisen näytöt ovat suuri pedagoginen haaste; ne muuttavat opettajan työtä ja ammatia sekä opettajan ammatin paradigmaa. Opettajan työn ja pedagogisten käytäntöjen muutokset ovat suuri haaste pedagogiselle johtamiselle. Opiskelijoiden opiskelu on ammattiosaamisen näyttöjen myötä muuttunut entistä työelämälähtoisemmäksi.” (Anttila et al., 2010.)

”Ammattiosaamisen näyttö on koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhdessä suunnittelema, toteuttama ja arvioima työtilanne tai työprosessi, joka voidaan toteuttaa työpaikoilla tai mahdollisimman aitoina työelämän toimintakokonaisuuksina oppilaitoksissa. Opiskelija osoittaa näytössä, miten hyvin hän on saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden ammatillisten opintojen tavoitteissa määritellyn ja työelämän edellyt-

tämän ammattitaidon” (L 601/ 2005; Rökköläinen, 2011, 15). Tutkimus on osoittanut, että näytöt muuttivat myös opiskelijan arviointia entistä työelämälähtoisemmäksi tuoden mukanaan uusia haasteita arviointiin. Erityisesti arvioinnin luotettavuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät ongelmat nousivat esiin. (Rökköläinen, 2011.)

Tarkasteluni alkaa ammattiosaamisen näyttöjen käyttöön ottamisesta ja etenee tarkastelemaan niiden vaikutusta ammatilliseen koulutukseen. Tarkastelen myös näyttöjen käytänteitä ja niiden kehittymistä Omnian ammattiopistossa hyödyntäen näytöistä tehtyjä tutkimuksia ja seurannasta saatua palautetta. Tarkastelu sisältää kytkentöjä myös Omnian laatu-järjestelmiin.

Ammattiosaamisen näyttöjen vaikuttavuus

Heti ammattiosaamisen näyttöjen käyttöön ottamisen yhteydessä on aloitettu arviointi niiden vaikuttavuudesta. Seurantaa ovat tehneet Opetushallitus ja Koulutuksen arviointineuvosto.

Näyttöjärjestelmän yleiset laatuvaatimukset ovat seuraavat:

- Opetussuunnitelmaperusteisuus: Osaaminen, arvioinnin kohteet ja kriteerit vastaavat tutkintojen perusteita.
- Työelämälähtöisyys: Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi toteutetaan oppilaitosten ja työelämän yhteistyönä.
- Tavoitelähtöinen ja kriteeriperusteinen opiskelijan arviointi: Näytön arvioinnille on asetettu ennalta arvioinnin kohteet ja kriteerit, jotka ovat

kaikkien osapuolten tiedossa. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja kriteereihin.

- Laaja-alaisen osaamisen arviointi: Näytöissä tulee arvioida laaja-alaista, toiminnallista, tiedollista, sosiaalista ja reflektiivistä osaamista.
- Yhteisarviointi: Näyttöjen arviointiin osallistuvat opiskelija, opettaja ja työelämän edustaja.
- Arviointitiedon tallentaminen yhdenmukaisesti ja läpinäkyvyys: Näyttöjen arviointitieto tallennetaan kaikissa tutkinnoissa yhdenmukaisella tavalla. (Räkköläinen & Kilpeläinen, 2008.)

Kysymykseen, mittaako ammattiosaamisen näyttö osaamista luotettavasti, saatiin vastaus Koppi-hankkeessa tehdyistä arviointikokeiluista. Kokeilut osoittivat, että näytöt ovat osuvia (valideja) ja eri osapuolia motivoivia arvioinnin välineitä. Eri osapuolet toivat esiin, että näytöt lisäsivät arvioinnin osuvuutta, relevanssia ja autenttisuutta. Aikaisemmat päätökokeet korostivat enemmän relevanssia eli kuinka luotettavasti mittari mittaa tarkasteltavaa asiaa. Sen sijaan kansallisen arvioinnin kannalta ongelmat liittyvät arvioinnin reliabiliteettiin. Näyttötilanteet vaihtelevat ja arviointikäytännöt vaihtelevat yhteisistä ammattitaitovaatimuksista ja kriteereistä huolimatta. Haasteena onkin löytää tasapaino validiteetti- ja reliabiliteettivaatimusten välillä. (Räkköläinen, 2005; ks. myös Räkköläinen, 2011.)

Omniassa suoritetuissa itsearvioinneissa on yleisesti arvioitu, että näytöt mitaavat osaamista hyvin – itsearvioinnissa tämä kohde sai arvon 4 asteikolla 1-5. Muuta parempaa menetelmää ei kukaan osannut nimetä.

Ammattiosaamisen näyttöjen tuomat muutokset oppilaitoksen käytänteisiin

Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönotto edellytti koulutuksen järjestäjältä toimielimen perustamista (L601/2005). Omniaan perustettiin yksi monialainen toimielin nimeltään Ammattiosaamisen toimikunta. Toimielimen lisäksi tarvittiin toimielimen jäsenten kouluttamista, opettajien kouluttamista uudenlaiseen arviointimenetelmään, uudenlaisia toimintoja opiskelijahallintajärjestelmiltä, läheisempää yhteistyötä työpaikkojen kanssa, työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen sopimusten ja suunnitelmien tekemistä, työpaikkaohjaajien kouluttamista ja perehdyttämistä sekä arvioinnin dokumentointia ja seurantajärjestelmien luomista. Lisäksi Opetushallitus aloitti kansallisen oppimistulosten arvioinnin. ”Näyttöperusteisella arvioinnilla on haluttu lisätä erityisesti arvioinnin validiteettia ja autenttisuutta johtamalla arvioinnin kriteerit todellisesta elämästä” (Räkköläinen, 2011, 67).

Omnia Ammattiosaamisen toimikunnalla on vain lakisääteiset tehtävät: hyväksyä opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista, päättää arvioijista, valvoa näyttötoimintaa ja käsitellä opiskelijoiden arviointia koskevat oikaisuvaatimukset. Toimikuntaan kuuluu koulutuksen järjestäjän edustajien ja opettajien lisäksi työ- ja elinkeinoelämän edustajia sekä opiskelijajäseniä. Toimikunnan toimikausi on enintään kolme vuotta. Omniassa on meneillään kolmas Ammattiosaamisen toimikunnan toimikausi. Toimikunta on sijoitettu virallisesti organisaatorakenteeseen vuonna 2014,

mikä vahvistaa sen asemaa. Toimikunnan valvontatehtävä on mukana Omnian sisäisen valvonnan ohjeissa. Toimikunnan toiminta on julkista. Pöytäkirjat ovat olleet saatavilla Omnian kotisivuilta. Toimikunnan toiminnasta on tiedotettu henkilöstölle viikkotiedotteissa ja opiskelijoille heidän omassa digitaalisessa julkaisussaan OmniDigi. Opiskelijajäsenten aktiivinen osallistuminen toimikunnan toimintaan on lisännyt opiskelijoiden tietoisuutta.

Toimikunnan perustamisen lisäksi tapahtui myös muita muutoksia. Opiskelijan osaamisen arvioinnin painopiste muuttui teorian osaamisesta laaja-alaiseen osaamiseen. Ammattiosaamisen näytöissä arviointi kohdistui arvioinnin kohteisiin, jotka nykyään ovat työmenetelmien, -välineiden ja materiaalien hallinta, työprosessin hallinta, työn perustana olevan tiedon hallinta ja elinikäisen oppimisen avaintaidot. Opiskelijan arviointi oli tätä ennen painottunut käytännössä työn perustana olevaan tiedon hallintaan, jota arvioitiin monella alalla pelkästään kirjallisilla kokeilla tai oppimistehtävillä. Kirjallisista kokeista saadut arvosanat eivät kertoneet työnantajille opiskelijan todellisesta osaamisesta. Näyttöjen käyttöönotton yhteydessä esiteltiin arviointilomakkeen malli, jossa ammattiosaamisen näytössä arvioitiin kaikki arvioinnin kohteet. Kun arviointiin osallistuivat opettajan lisäksi opiskelija ja työpaikkaohjaaja, arvioinnista tuli paljon monipuolisempaa ja läpinäkyvämpää kuin yksittäisen opettajan suljetussa luokkatilassa pitämän kirjallisen kokeen perusteella tehty arviointi. Arvioinnin laatu parani huomattavasti.

Arvioinnin dokumentointi ja perustelut lisäsivät opiskelijan oikeusturvaa. La-

kiin kirjattiin uudet menettelytavat arvioinnin oikaisulle (L601/ 2005). Käytännössä ohjeistus oikaisumenettelyyn kirjattiin opiskelijan oppaaseen. Johdon tietoon oikaisupyynnöjä ei tullut kahta toimielimelle lähetettyä oikaisupyynnöä lukuun ottamatta. Syynä saattoi olla se, että opiskelijan kanssa käytiin arviointikeskustelut, jolloin myös perustelut tulivat selvitettyä, tai sitten opiskelijat eivät olleet tietoisia oikeuksistaan. Aikaisemmin arvioinnin oikaisupyynnöt käsittelee Lääninhallitus, mutta nyt oikaisua on mahdollista hakea lähempää. Myös Lääninhallitukselle menneet arvioinnin oikaisupyynnöt olivat harvinaisia.

Kun arviointiin osallistuivat opettajan lisäksi opiskelija ja työpaikkaohjaaja, arvioinnista tuli paljon monipuolisempaa ja läpinäkyvämpää.

Omnian ammattiopisto muodostui vuonna 2006 neljästä oppilaitoksesta. Näyttöjä koskevissa linjauksissa yhtenäistettiin käytäntöjä eri toimipisteissä ja tutkinnoissa. Ammattiosaamisen näytöt olivat kaikille uusia, joten niihin liittyviä käytänteitä ei kenelläkään ollut ennestään. Ensimmäisen toimikunnan antamien ohjeiden mukaan tutkintokohtaisten näyttösuunnitelmien formaatti yhtenäistettiin noudattaen Opetushallituksen julkaisemaa Ammattiosaamisen näytöt käyttöön -opasta (Opetushallitus, 2006).

Ensimmäisen toimikunnan aika kului pääasiassa suunnitelmien hyväksymiseen, yksi oikaisuvaatimus tuli ensimmäisen toimikunnan käsiteltäväksi. Toisen toimikunnan tehtäväksi tuli hyväksyä vuosina 2008-2010 voimaan tulleiden tutkinnon perusteiden mukaiset näyttösuunnitelmat sekä päivitetty työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämissuunnitelma sekä ohje opiskelijan arviointiin. Toinen toimikunta aloitti myös näyttötoiminnan valvonnan.

Valvonta ja seuranta systematisoituvat

Oppilaitoksissa arvioinnin laadun valvonta on toimikunnan tehtävä. Ellei koulutuksen järjestäjä valvo arvioinnin laatua, ei kansallisesta oppimistulosten arvioinnista saada vertailukelpoista arviointitietoa (Räkköläinen, 2011, 50).

Seuranta- ja valvontatehtävää aloitettaessa pohdittiin, mistä saadaan tietoa näyttöjen toteutumisesta laatuvaatimusten mukaisesti ilman, että joudutaan rakentamaan heti alkuvaiheessa järjestelmiä tiedon keräämiseksi. Päätettiin hyödyntää sekä olemassa olevaa tietoa omista järjestelmistä että muiden keräämää tietoa.

Prosessien ja tulosten seurannassa toimikunta päätti hyödyntää Koulutuksen arviointineuvoston ja Opetushallituksen raportteja, joihin kerätty tieto on strukturoitua ja antaa vertailutietoja myös muihin koulutuksen järjestäjiin nähden. Vähitellen seurattavaan aineistoon lisätään myös opiskelijahallintojärjestelmistä ja Omnian laatujärjestelmästä kerättävää tietoa. Vuosilta 2006-2010 opiskelijahallintojärjestelmistä kerätty aineisto ei

ole kaikilta osin vertailukelpoista nykyisin järjestelmistä saatavan tiedon kanssa. Tutkinnon perusteet muuttuivat vuosina 2008-2010. Muutoksia oli tapahtunut tutkintojen rakenteissa ja nimissä. Arvioinnin kohteita oli enää neljä. Arviointiasteikko ja Omnian opiskelijahallintojärjestelmä muuttuivat.

Tavoitteena on tuoda arviointi osaksi oppilaitoksen toimintaa. Opiskelijoiden ammattiosaamisen näytöissä tuotettu osaamisen arviointitieto voidaan yhdistää valtakunnalliseen oppimistulosten arviointiin ”siten, että tulevaisuudessa kansallinen arviointi tukee koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia oppimisen edellytysten parantamisessa entistä paremmin tuottamalla tietoa säännöllisesti ja riittävän usein.” (Räkköläinen, 2011, 41.) ”Arviointitiedon tulee olla käyttökelpoista ja hyödyllistä kaikille osapuolille. Tietoa tuotetaan koulutuksen järjestäjille itsearviointia varten, jotta ne voivat jatkuvasti kehittää toimintaansa oppimistulosten parantamiseksi. Arvioinnin avulla tuetaan oppilaitoksia ja opettajia opetuksen kehittämistyössä. Työelämä puolestaan tarvitsee tietoa siitä, millaista osaamista koulutus tuottaa ja mitä opiskelijat osaavat työelämään siirtyessään” (Räkköläinen & Kilpeläinen, 2008, 10). Laki ammatillisesta koulutuksesta velvoittaa koulutuksen järjestäjät laatutyöhön, jolloin toiminnan kehittämiseksi saatu tieto on arvokasta. Työelämän tiedon tarvetta tyydytetään muun muassa kiinnittämällä huomiota näyttötodistuksiin kirjattuihin näytön kuvauksiin.

Koulutuksen arviointineuvoston arvioinnissa ”Näyttöä on!” tarkasteltiin seuraavia kohteita:

- ammattiosaamisen näyttöjärjestelmän toimivuus käytännössä, erityi-

sesti ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu, toteutus ja arviointi yhteistyössä työelämän kanssa

- ammattiosaamisen näytöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen
- ammattiosaamisen näyttöjen kustannusvaikutukset
- ammattiosaamisen näyttöjen hallinnolliset vaikutukset, mukaan lukien oikaisupyynnöt.

(Anttila et al., 2010, 29.)

Kansallinen arviointi osoitti, että yleensä hallittiin paremmin näyttöjen suunnittelu ja niiden toteuttamista koskeva linjausten laatiminen kuin systemaattinen seuranta ja valvonta, jotka olivat heikoimpia osa-alueita. Tämä johtui osaltaan siitä, että tuloksia oli kertynyt tutkimuksen tekemisen aikaan vasta muutamalta vuodelta, jolloin koulutuksen järjestäjät olivat näyttöjen osalta vasta käynnistämävaiheessa. Opettajien työelämäosaaminen vahvistui näyttöjen järjestämisen myötä. (Anttila et al., 2010, 9-10.)

Koulutuksen arviointineuvoston arvioinnin tuloksena saatiin joukko kehittämishdotuksia myös koulutuksen järjestäjille. Tärkeimmät näistä ovat linjausten ja ohjeiden tarkentamisia. Omniassa on Työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämissuunnitelmaa ja ohjetta opiskelijan arviointiin on päivitetty ja tarkennettu useita kertoja. Pedagogista johtamista on kehitetty muun muassa ammattiopiston organisaatiomuutoksella 1.8.2011 sekä hyödyntämällä AMKERY:n pedagogisen johtamisen verkostotyöskentelyn tuloksia. Toiminnan kehittämiseksi Omniassa on osallistuttu useisiin kehittämishankkeisiin.

Ammattiosaamisen näyttöjen hallinnolliset vaikutukset olivat merkittäviä. Opettajat kokivat järjestelmän byrokraattiseksi. Kun ensimmäinen opiskelija valmistui ammattiosaamisen näytöillä arvioituun tutkintoon, todettiin että tarvittiin yhteensä 27 lomaketta liiketalouden perustutkinnon asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelman ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamiseksi ja arvioimiseksi.

Opetushallituksen oppimistulosten seuranta tuotti tietoa sekä viranomaisille (OPH ja OKM) että Omnialle. Omniasta oli seurannassa mukana ensimmäisenä rakennusalan perustutkinto, jonka uudistetut tutkinnon perusteet tulivat voimaan 1.8.2008. Vuonna 2008 aloitaneita rakennusalan opiskelijoita seurattiin kolmen vuoden ajan. Opetushallitukselle lähetettiin näyttöjen arvosanat tutkinnon osittain ja arvioinnin kohteittain sekä muuta näytöihin liittyvää tietoa. Arvosanatietojen keräämisen lisäksi kolmantena vuonna järjestettiin ammattiosaamisen näyttöjen itsearviointi Opetushallituksen antamiin ohjeisiin perustuen. Itsearviointiin osallistuivat rakennusalan koulutusjohtaja, koulutuspäällikkö, toimikunnan jäsen, opettajia, opiskelijoita ja työpaikkojen edustajia.

Itsearviointiraportti käsiteltiin Ammattiosaamisen toimikunnassa ja todettiin, että koko näyttöprosessia pitää tehostaa. Omniassa oli olemassa suunnitelmat, linjaukset ja järjestelmät, mutta kaikki opettajat eivät olleet niistä tietoisia tai noudattaneet ohjeita. Puutteita ryhdyttiin korjaamaan heti. Kolmannen vuoden jälkeen saatiin Omniaa koskeva raportti, jossa verrattiin Omnian arvosanoja ja näyttöjen toteuttamistapoja muiden koulutuksen järjestäjien arvosanoihin ja

menettelytapoihin. Tutkinnonosakoh-
taiset tulokset paljastivat, että arvioinnin
kohteiden arvosanat ja näytön arvosana
poikkesivat toisistaan tavalla, joka edel-
lytti asian tarkempaa tutkimista. Epäjoh-
donmukaisuuksia käsiteltiin opettajien
kanssa, jolloin myös arvioinnin käytän-
teet selvenivät.

Opetushallituksen oppimistulosarvi-
oinnit ovat jatkuneet sen jälkeen Om-
niassa sähkö- ja automaatiotekniikan pe-
rustutkinnossa ja hiusalalan perustutkin-
nossa, joista on saatu jo Opetushallituk-
sen arvioinnin loppuraportit. Kotityö- ja
puhdistuspalvelujen perustutkinnosta,
käsi- ja taideteollisuusalan perustutkin-
nosta ja liiketalouden perustutkinnos-
ta on saatu Omniaa koskevat raportit.
Kunkin tutkinnon raportit on käsitelty
ammattiopiston johtoryhmässä, osasto-
kokouksissa ja Ammattiosaamisen toi-
mikunnassa.

*Ovatko oppilaitoksissa
laaditut näyttötehtävät
kenties vaativampia
kuin työelämässä
suoritettavat tehtävät?*

Tähän asti saaduista raporteista (Räi-
sänen, Kilpeläinen ja Väyrynen, 2012)
on voitu havaita, että joissakin tutkin-
noissa arvosanojen keskiarvot koulutuk-
sen järjestäjittäin poikkeavat toisistaan
melko vähän, joissakin enemmän. Säh-
kö- ja automaatiotekniikan perustutkin-
nossa alimmat koulutuksen järjestäjien

keskiarvot olivat alle 2 ja ylimmät lähel-
lä 2,75 (Väyrynen, Räisänen & Kilpeläi-
nen, 2013). Joissakin Omnia on sijoittu-
nut koulutuksen järjestäjien arvosanojen
keskiarvojen mukaan yläpäähän, joissa-
kin tutkinnoissa keskivaiheille ja joissa-
kin loppupäähän.

Näitä tuloksia on analysoitu ja ryhdyt-
ty tarkemmin seuraamaan näyttöjen to-
teutumista myös Omnian laatujärjestel-
mään kuuluvilla mittareilla (esimerkiksi
tulostkortin mittarit työelämässä toteutu-
neet näytöt ja työelämäjaksolle osallistu-
neet opettajat). Työelämässä toteutettu-
jen näyttöjen mittarilla seurataan, kuinka
toteutuu Omnian linjaus siitä, että vain
perustelluista syistä näytöt voidaan järjes-
tää oppilaitoksessa. Myös Ammattiosaam-
amisen toimikunta seuraa tätä mittaria ja
pyytää selvityksiä vastuussa olevilta kou-
lutuspäälliköiltä ja apulaisrehtoreilta.

Oppimistulosraporteissa heikoimmat
tulokset ja keskiarvot ovat niissä tutkin-
noissa, joissa työpaikoilla toteutettavien
näyttöjen osuus on pieni. Ovatko oppi-
laitoksessa laaditut näyttötehtävät kenties
vaativampia kuin työelämässä suoritetta-
vat tehtävät? Tähän kysymykseen Am-
mattiosaamisen toimikunta velvoitti etsi-
mään ratkaisua jonkun toisen oppilaitok-
sen kanssa tehtävällä vertaisarviointilla
ja ottamalla tulevaisuudessa myös työelä-
män edustajat mukaan oppilaitoksessa
toteutettavien näyttötehtävien suunnit-
teluun. Vertaisarviointi toteutetaan syk-
syllä 2014 yhteistyöoppilaitosten kanssa
TOP-kumppanuus hankkeessa sähkö- ja
automaatiotekniikan perustutkinnossa.

Ammattiosaamisen toimikunnan pu-
heenjohtaja allekirjoittaa yli tuhat näyt-
tötodistusta vuodessa sekä suuren joukon
erotodistusten näyttötodistuksia. Lisäksi

on vielä jonkun verran todistuksia suoritetuista tutkinnon osista, kun opiskelijat suorittavat tutkinnon osia esimerkiksi toisesta koulutusohjelmasta tai haluavat korottaa arvosanojaan valmistumisen jälkeen. Näiden todistusten merkitys on suuri, kun opiskelijat rakentavat yksilöllisiä opinto- ja urapolkuja tutkinnon osista tulevaisuuden ammatteihin, joista ei vielä tällä hetkellä ole tarkkaa käsitystä.

Todistuksia allekirjoitettaessa on voitu havaita, että arviointikäytännöt ovat selkeästi muuttuneet parempaan suuntaan. Näyttöjen kuvaukset kertovat pääosin selvästi, mitä opiskelija on tehnyt näyttössä osoittaakseen osaamisensa. Näyttötodistus on nuorelle työelämään astuvalle kuin työtodistus. Moni opiskelija onkin saanut vakinaisen työpaikan siitä yrityksestä, jossa on ollut työssäoppimassa ja antanut ammattiosaamisen näytöt.

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Ammattiosaamisen näyttöjen merkitys osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on erittäin suuri. Opiskelija, joka on työkokemuksella hankkinut osaamista voi saada sen tunnustettua osoittamalla osaamisensa ammattiosaamisen näytöllä. Ammattiosaamisen näytöt yhdistettynä laajennettuun työssäoppimiseen ovat edistäneet opiskelijoiden yksilöllisiä opintopolkuja ja nopeuttaneet valmistumista myös niissä tutkinnoissa, joissa ei ole yksisarjaisuuden vuoksi muuten valinnan mahdollisuuksia.

Arvioinnin vaikutus läpäisyyn

Kaiken kaikkiaan Omniassa ammattiosaamisen näytöt ovat vaikuttaneet toimintaan monella tavoin. Ammattiosaamisen näyttö arviointimenetelmänä on helpottanut myös erityisopiskelijoiden ja maahanmuuttajien osaamisen arviointia. Ammatillisen osaamisen osoittamisessa ei painotu kirjallisen tekstin tuottaminen kokeessa, vaan käden taidot, työmenetelmät ja prosessit arviointikohteiden mukaisesti sillä tasolla, että opiskelija voi työllistyä. Työelämän edustajat ovat arvioinneillaan tuoneet esiin, minkälainen osaaminen riittää työelämässä.

Oppimisen ja osaamisen arvioinnin erottaminen toisistaan viimeisessä tutkinnon perusteiden uudistuksessa on ollut hyväksi.

Oppimisen ja osaamisen arvioinnin erottaminen toisistaan viimeisessä tutkinnon perusteiden uudistuksessa on ollut hyväksi. Kannustavan ja motivoivan palautteen antaminen opiskelijoille oppimisen aikana ilman arvosanoja on edistänyt opiskelijan mahdollisuuksia oppia virheistään ja parantaa suorituksiaan todistuksen arvosanoja varten. Omniassa otettiin ammatillisiin tutkinnon osiin käyttöön oppimisen arviointiin arvosanojen sijasta palautesymbolit (S) = suoritettu niin, että opiskelija voi edetä am-

mattiosaamisen näyttöön, (S+) = suoritettu ja opiskelijalla on hyvät edellytykset näytössä saada hyvä tai kiitettävä arvosana ja (S-) = opiskelija voi edetä ammattiosaamisen näyttöön, mutta lisäharjoittelua suositellaan. Tämä opintokorttiin merkitty symbolinen palaute on osoitautunut erittäin kannustavaksi. Aika moni oppimisen arvioinnista (S-) -merkinnän saanut opiskelija on kehittynyt oppimisen arvioinnin jälkeen ja saanut näytöstä jopa hyvän arvosanan. Tulevaan lainsäädäntöön on kirjattu erikseen oppimisen arviointi ja osaamisen arviointi, jolloin arvioinnin eri muotojen määrittely tulee Opetushallituksen määräyksen sijasta lakiin. (HE 12/2014.)

Tulevaisuuden näkymät

Nyt hallituksen esityksenä oleva lainsäädäntö korostaa osaamisperusteisuutta ja yhä enemmän toiminnallisten opetusmenetelmien ja niitä vastaavien arviointimenetelmien käyttämistä. Siirtyminen osaamispisteisiin antaa mahdollisuuden nopeille oppijoille valmistua ammattiin nopeammin ja entistä helpommin saada tunnustettua osaamistaan. Tuleva lakimuutos pakottaa myös koulutuksen järjestäjät muuttamaan rakenteita koulutuksen järjestämisessä siten, että opetus toteutuu tutkinnon osa kerrallaan kaikissa tutkinnoissa ja mahdollistaa yksilölliset opintopolut.

Lakiin ja asetuksiin sekä Opetushallituksen määräyksiin liittyvät muutokset tullevat voimaan 1.8.2015. Muutoksiin on varauduttu aloittamalla verkostoyhteistyö alueen muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Jos suunniteltu aikataulu toteutuu, jokaisen Omniassa tarjolla olevan 19 perustutkinnon opetussuunnitel-

man on oltava valmis vuoden 2015 maaliskuuhun mennessä, jotta seuraavan lukuvuoden työnjako voidaan aloittaa. Tapahtuu myös suuri pedagogisen paradigman muutos siirryttäessä opintoviikoista osaamispisteisiin. Opetuksen aikasidonaisuus poistuu ja yksilölliset tavat hankkia osaamista korostuvat. Poisoppimista edellytetään johdolta, henkilökunnalta ja opiskelijoilta. Myös jo opintonsa aiemmin aloittaneet siirtyvät uuteen järjestelmään 1.8.2015. Ammattiosaamisen toimikunnalla on kiireinen syksy, kun se hyväksyy uudistetut opetussuunnitelmat.

Yhteenveto

Suurimpia haasteita, jotka ovat ilmenneet tutkimuksissa ja arvioinneissa (Räisänen, Kilpeläinen & Väyrynen, 2013; Räcköläinen, 2011) ja havainnoissa Omnian valvontatehtävässä, on arvioinnin luotettavuus, vaikka ammattiosaamisen näyttö onkin osuva mittari osaamisen arviointiin. Arvioinnin luotettavuus riippuu arvioijista ja siitä, kuinka he ymmärtävät kriteerit ja ammattitaitovaatimukset. Erilaiset näyttöympäristöt, niissä esiintyvät tehtävät ja prosessit, työpaikkaohjaajien taidot, opettajien taidot kirjata näytöt ohjeiden mukaisesti sähköisiin järjestelmiin arvioinnin kohteittain ja perustella näytöt heikentävät reliabiliteettia. Näyttöjen kuvauksen osuvuudesta vastata tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksiin on vielä joiltakin osin kehittämisen tarvetta, mikä aiheuttaa ongelmia reliabiliteetin kannalta. Tutkinnonuudistus mahdollistaa koulutuksen kehittämisen. Toimikunnan haasteena on kehittää arvioinnin laatua lisäämällä seurantaan osuvia mitareita ja vaatimalla entistä selkeämpiä näyttöaineistoja.

Lähteet

Anttila, P., Kukkonen, P., Lempinen, P., Nordman-Byskata, C., Pesonen, K., Tuomainen, S., Hietala, R., & Räisänen, A. (2010). *NÄYTTÖÄ ON! Ammattiosaamisen näyttöjen toteutuminen käytännössä*. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 45. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (2005). 603/21.7.2005.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. (2014). 12/2014.

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (2005). 601/15.7.2005.

Opetushallituksen määräys. (2000). *Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, Liiketalouden perustutkinto*. Opetushallitus 21/011/2000.

Opetushallitus. (2006). *Ammattiosaamisen näytöt käyttöön*. Vantaa: Dark.

Räisänen, A., Kilpeläinen, P., & Väyrynen, P. (2012). *Ammatillinen osaaminen rakennusalan perustutkinnossa*. Koulutuksen seurantaraportit 2012:6. Helsinki: Opetushallitus.

Räisänen, A., Kilpeläinen, P., & Väyrynen, P. (2013). *Ammatillinen osaaminen hiusalalan perustutkinnossa*. Koulutuksen seurantaraportit 2013:6. Helsinki: Opetushallitus.

Räikköläinen, M. (2005). *Kansallisten näyttöperusteisten oppimistulosten arviointijärjestelmän kehittäminen ammatillisiin perustutkintoihin*. Arviointikokeilusta kohti käytäntöä. Arviointi 3/2005. Helsinki: Opetushallitus.

Räikköläinen, M. (2011). *Miltä näytöt näyttävät? Luotettavuus ja luottamus ammatillisten perustutkintojen näyttöperusteisessa arviointiprosessissa*. Acta Universitatis Tamperensis 1636. Tampere: Tampereen yliopisto.

Räikköläinen, M., & Kilpeläinen, P. (2008). *Tuloksia ja johtopäätöksiä Koppi-bankeesta 2002-2008*. Loppuraportti. Helsinki: Opetushallitus.

Väyrynen, P., Räisänen, A., & Kilpeläinen, P. (2013). *Ammatillinen osaaminen sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinnossa*. Koulutuksen seurantaraportit 2013:8. Helsinki: Opetushallitus.

